گزارش خبر
NEWSREPORT

کد خبر: ۴۵۷۱۷۱
دوشنبه ۲۰ تیر ۱۴۰۱ ۱۲:۱۲

سنا در بررسی صنعت پالایش ایران؛

جایگاه ایران در ذخایر نفتی: «سوم جهان» رتبه ایران در پالایش نفت: «۲ درصد جهان»

سهم ایران در صنعت پالایش نفت هیچ تناسبی با میزان ذخایر نفت و گاز و حتی تولید آن ندارد. ایران حدود ۲ درصد از ظرفیت پالایش جهان را در اختیار دارد که این مقدار هم به دلیل پالایشگاه‌های قدیمی باضریب پیچیدگی پایین است.

به گزارش خبرنگاران گروه بورس، بانک و بیمه گزارش خبر، به فرآیندهایی که بر روی نفت خام انجام می‌شود تا به فرآورده‌های نفتی تبدیل شود، پالایش گفته می‌شود. یکی از نکات مهم در فرآیند پالایش و استخراج نفت این است که باید به‌صورت پیوسته و مداوم انجام شود. در غیر این صورت، این موضوع می‌تواند منجر به نابودی چاه‌های فعال و از بین رفتن ذخایر نفتی شود.
این صنعت به دو بخش بالادستی و پایین‌دستی تقسیم می‌شود:
صنایع بالادستی صنعت پالایش
هرگونه عملیات مربوط به اکتشاف مخازن، حفاری، تولید، بهره‌برداری و حمل‌ونقل نفت‌خام یا گاز
صنایع پایین‌دستی صنعت پالایش
عملیات تصفیه و پالایش در تأسیسات پالایشی جهت تولید فرآورده‌های نفتی و گازی
محصولات متنوعی را می‌توان از پالایش نفت خام به‌دست آورد. در ابتدا نفت خام استخراج و وارد برج تقطیر می‌شود و براساس نقطه جوش فرآورده‌ها، محصولات تفکیک شده و تبدیل به محصول نهایی می‌شوند. ذکر این نکته ضروریست که هرچه محصولات در قسمت بالاتر برج تقطیر قرار داشته باشند، ارزش اقتصادی بالاتری خواهند داشت.
این نکته زمانی با اهمیت می‌شود که بخواهیم سبد محصولات تولیدی شرکت‌ها را با یکدیگر مقایسه کنیم تا بهترین شرکت از لحاظ شاخص‌های ارزندگی را برای سرمایه‌گذاری انتخاب کنیم. عموماً در پالایشگاه‌های ایران از هر بشکه نفت خام دریافتی، ۵۰درصد آن به بنزین، ۳۰درصد به گازوئیل و ۲۰درصد به نفت سنگین یا مازوت تبدیل می‌شود. در جهان این درصدها به‌دلیل استفاده از تکنولوژی‌های جدید، متفاوت است. به‌ترتیب ارزش محصولات و درجه حرارت در برج تقطیر به شرح زیر است:

- گاز: به‌صورت صنعتی و خانگی مصرف می‌شود.

- بنزین: سوخت انواع موتورهای بنزین سوز است.

- نفتا: خوراک واحدهای الفین و آروماتیک پتروشیمی‌ها می‌باشد.

- نفت سفید: سوخت وسایل گازسوز خانگی، صنعتی و چراغ‌های روشنایی است.

- گازوئیل یا نفت گاز: سوخت اصلی ماشین‌آلات سنگین است و در صنایع حمل‌ونقل کشور اهمیت بالایی دارد.

- روان کننده: این محصول در گروهی متفاوت به نام روانکارها استفاده و تحلیل می‌شود. متأسفانه در سایت TSETMC شرکت‌های تولیدکننده روانکار زیرمجموعه صنعت فرآورده‌های نفتی و هم‌گروه با پالایشگاه‌ها در نظر گرفته شده‌اند در حالی که این دو صنعت کاملا با هم متفاوتند.
- نفت کوره: سوخت نیروگاه‌ها و موتورهای دیزلی ثابت است.
- قیر: مصرف جاده‌ای و صنعتی دارد.
انواع نفت
مدل‌های مختلفی از نفت در جهان وجود دارد که بر اساس فاکتوهای مختلف از جمله چگالی، درصد گوگرد و نوع معاملات می‌توان آن‌ها را طبقه‌بندی کرد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهیم کرد.
انواع نفت بر اساس چگالی
نفت سنگین: این نفت به‌راحتی استخراج نمی‌شود و به تکنولوژی بالایی برای استخراج نیازد دارد. توجه کنید که محصولات تولید شده از نفت سنگین ارزش افزوده بالایی نخواهند داشت.
نفت سبک: تولید نفت سبک برای کشورها ارزش افزوده بالاتری دارد و اکثر کشورها در پی افزایش میزان استخراج این نوع نفت هستند.
نفت متوسط: ترکیبی از نفت سنگین و سبک است.
انواع نفت بر اساس درصد گوگرد
نفت ترش: اگر در ترکیب نفت درصد گوگرد بیشتر از ۰.۵درصد باشد آن نفت، نفت ترش خواهد بود. نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که بیشتر نفت خام دنیا از نوع ترش است.
نفت شیرین: اگر در ترکیب نفت درصد گوگرد کمتر از ۰.۵درصد باشد آن نفت، نفت شیرین خواهد بود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر نفت خام موجود در جهان، از نوع سبک و شیرین است. قیمت نفت ترش نسب به شیرین پایین‌تر بوده زیرا محصولات تولید شده از این نوع نفت ارزش‌افزوده بالایی ندارند.

انواع نفت معاملاتی در جهان
نفت WTI: این نفت در غرب تگزاس تولید شده و جزء نفت‌های سبک و شیرین است. با در نظر داشتن کیفیت بالای این نوع نفت، مشتری‌های زیادی نیز دارد؛ اما با توجه به مقدار کم آن، رقابت برای آن نیز بالا است.
نفت برنت: این نوع نفت شامل نفت ۱۵ کشور است، در دسته نفت شیرین و سبک قرار می‌گیرد.
نفت دبی: این نفت به نفت دبی، عمان و ابوظبی گفته می‌شود و از نوع نفت، ترش و سبک است.
OPEC: بزرگ‌ترین تولیدکنندگان نفت جهان کارتل نفتی اوپک هستند که بیش از ۶۵درصد ذخایر جهان و ۴۰درصد تولید جهان را در اختیار دارند. مهمترین نفتی که برای کشورهای خاورمیانه به‌خصوص ایران اهمیت دارد نفت OECD است؛ چراکه بخشی از فرایند قیمت‌گذاری خوراک و فرآورده‌ای نفتی شرکت‌های پالایشی از قیمت این نوع نفت تاثیر می‌گیرد. این نفت ترکیب یازده نفت مختلف می‌باشد و نوع آن ترکیبی از نفت سبک و سنگین است.
تفاوت صنعت پالایش در ایران و جهان:
در جهان شرکت‌های پالایشی عملیات پالایش و پخش را با هم انجام می‌دهند. در صورتی که در ایران شرکت‌های پالایشگاهی به پالایش نفت پرداخته اما فروش محصولات آن‌ها برعهده شرکت کلی پالایش و پخش است. این تفاوت میان شرکت‌های پالایشی داخلی و خارجی ریسک سرمایه‌گذاری در این صنعت را در ایران افزایش داده است چرا که روند نظارت بر صنعت و قیمت‌گذاری کاملاً سیاسی خواهد بود. لذا برای تحلیل بهتر این صنعت نیاز به تسلط نسبی در مباحث اقتصاد سیاسی خواهیم داشت.

همان طور که در تصویر بالا مشاهده می‌کنید، در شرکت‌های پالایشگاهی فعال در دنیا فرآیند به این صورت است که شرکت پس از خرید نفت‌خام از دولت، عملیات پالایش را انجام داده و محصول نهایی را به‌فروش می‌رساند و مالیات بر درآمد فروش خود را به دولت پرداخت می‌نماید. در ایران با توجه به فروش مستقیم محصولات پالایشگاه‌ها توسط خود دولت مالیاتی از محل درآمد برای شرکت‌های پالایشگاهی درنظر گرفته نمی‌شود؛ اما اختیار فروش از شرکت‌ها گرفته شده و پخش محصول توسط شرکت ملی پالایش پخش انجام می‌شود.
عوامل تأثیرگذار بر سودآوری صنعت پالایش
قیمت نفت خام: با توجه به ماهیت شرکت‌های پالایشی افزایش قیمت نفت خام با تاثیر بر موجودی شرکت‌ها (شرکت‌های پالایشی برای دو هفته نسبت به ظرفیت خود اقدام به نگهداری موجودی می‌کنند) و افزایش میزان تخفیف در هر بشکه نفت (میزان تخفف در هر بشکه بر اساس فرمول جدید ۵درصد است. بنابراین با افزایش میزان قیمت نفت میزان تخفیف اعطا شده نیز افزایش پیدا خواهد کرد) تاثیر مثبتی بر سودآوری شرکت‌های پالایشی خواهد داشت. از عوامل تأثیرگذار بر قیمت نفت خام می‌توان به مواردی چون سیاست‌های اوپک پلاس، میزان ذخایر نفت در کشورها، میزان و سطح حمل‌ونقل دریایی و هوایی اشاره نمود.
کرک اسپرد: تفاوت بین قیمت یک بشکه نفت و فرآورده‌های تولید شده را به‌اصلاح کرک اسپرد می‌گویند. به‌صورت کلی می‌توان گفت که محصولاتی که در بالای برج تقطیر تولید می‌شوند به‌ترتیب کرد اسپرد بالاتری نسبت به فرآورده‌های تولید شده در پایین برج تقطیر دارند. توجه شود که در تعدادی از محصولات که در پایین برج تقطیر قرار دارند از جمله نفت کوره، شاهد کرک اسپرد منفی هستیم. به این صورت که قیمت نفت کوره به‌عنوان محصول نهایی، از نفت خام به‌عنوان ماده اولیه کمتر است.
این نکته را باید درنظر گرفت که افزایش قیمت نفت خام به‌معنی افزایش حتمی قیمت محصولات و کرد اسپرد آن‌ها نیست. هر کدام از محصولات پالایشی، براساس عوامل تاثیرگذار بر عرضه‌وتقاضا آن محصول قیمت‌گذاری شده و تفاوت تغییرات قیمت این محصولات و تغییرات قیمت نفت خام، باعث ایجاد نوسان در کرک اسپرد خواهد شد.
قیمت ارز: نرخ ارزی که شرکت‌های پالایشی از طریق آن معاملات خود را انجام می‌دهند نرخ ارز نیمایی است. واضح است که بالا رفتن نرخ نیمایی باعث رشد سودآوری این شرکت‌ها خواهد شد.
سهم ایران از بازار جهانی صنعت پالایش
پس از سال ۲۰۰۸ ، عمده کشورهای جهان به سمت افزایش ظرفیت پالایشی خود حرکت کرده‌اند. در آسیا؛ کشورهایی نظیر چین، عربستان، کویت، امارات و مالزی سرمایه‌گذاری کلانی در جهت افزایش ظرفیت پالایشی خود انجام داده اند.
لازم به ذکر است؛ همه این طرح‌ها؛ ادغام پالایشگاه و پتروشیمی یا همان پتروپالایشگاه بوده‌اند. این واحدهای صنعتی بخشی از فرآورده‌های نفتی مستقیم را به مواد پتروشیمیایی تبدیل می‌کنند.

قیمت نفت خام و حاشیه سود صنعت پالایش
در این گزارش هدف پیش بینی قیمت نفت خام نیست! ۲ سناریو برای نفت خام وجود دارد:
افزایش قیمت:به دلیل بالا رفتن هزینه تولید برخی از تولیدکنندگان اصلی
کاهش قیمت: به دلیل توسعه انرژی‌های سبز
تأثیر قیمت نفت بر حاشیه سود پالایش/ پتروپالایش:
به طور کلی رفتار حاشیه سود صنایع پالایش در واکنش به تغییرات قیمت نفت خام براساس شرایط بازار محصولات منطقه ای، نوع خوراک و الگوی پالایشی متفاوت است ولی به عنوان یک اصل کلی، تاثیرپذیری پترو پالایشگاه‌ها از
تغییرات در قیمت نفت خام، بدلیل تنوع در سبد محصولات تولیدی، کمتر از پالایشگاه‌های کلاسیک است.

قیمت نفت خام و حاشیه سود صنعت پالایشی
با وجود اینکه سرمایه‌گذاری در پروژه‌های پالایشی برای کشورهای دارای ذخایر نفت و گاز ؛ صرفه اقتصادی ندارد! اما در کشوری مانند ایران که فروش

نفت خام متأثر از شرایط تحریمی است (همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود). این پروژه‌ها یکی از راهکارهای اساسی برای مقابله با فشار تحریم‌ها است درآمد ناشی از فروش نفت خام در سال ۱۳۹۹، ۴.۱ میلیارد دلار بوده است. درصورتی که درآمد ناشی از فروش محصولات پتروشیمی در این سال حدود ۱۰ میلیارد و بنزین حدود ۳ میلیارد دلار بوده است.

تفکیک محصولات تولیدی صنعت پالایش
به دلیل سنگین بودن نفت خام در ایران، پالایشگاه‌های ایران ۲ برابر پالایشگاه‌های جهان، ته ماند سنگین تولید می‌کنند.

سودآوری پایین صنعت پالایش در ایران
مهمترین دلیل پایین بودن سودآوری صنعت پالایش در ایران، تولید ته ماند بالا است.
با فرض قیمت نفت ۵۸ دلاری ایران، سود خالص تبدیل یک بشکه نفت به محصولات پالایشی برابر ۷.۲ دلار خواهد بود. (۵ درصد تخفیف خوراک در نظر گرفته شده است).

ضریب پیچیدگی پالایشگاه‌های ایران
ضریب پیچیدگی:
ضریب پیچیدگی یا قابلیت تولید فراورده‌های سبک با ارزش افزوده بالاتر رابطه مستقیمی با حاشیه سود پالایشگاه دارد به گونه‌ای که برای دو پالایشگاه با خوراک مشابه، پالایشگاه دارای ضریب پیچیدگی بالاتر، حاشیه سود بیشتر و پالایشگاه با ضریب پیچیدگی پایین‌تر، حاشیه سود کمتری خواهد داشت.
• پروژه کیفی سازی پالایشگاه:
این پروژه‌ها به منظور حذف گوگرد و برخی ترکیبات مزاحم دیگر در سوخت‌های مایع (از جمله بنزین و گازوئیل و نفت سفید) هستند. به گونه ای که این سوخت‌ها به هنگام استفاده حداقل آلودگی و آسیب را برای محیط زیست ایجاد کنند.

بروز رسانی پالایشگاه‌های کشور – کاهش ته ماند
- متوسط حاشیه سود پالایشگاه های کشور حدود ۳ دلار بر بشکه است. کاهش سهم ته ماند سنگین پالایشگاه‌های کشور از ۲۳ درصد به ۱۰ درصد می‌تواند حاشیه سود را تا ۳ تا ۴ دلار بر بشکه افزایش دهد.

راهکارهای بهبود صنعت پالایش در ایران
۱. برآورد سرمایه مورد نیاز در صنایع پالایش و پتروپالایش

۲. واقع بینی در میزان درصد تولید محصولات پتروشیمی در پتروپالایشگاه‌ها
به طور کلی با توجه به ارزش افزوده بالاتر محصولات پتروشیمی نسبت به محصولات سوختی، حاشیه سود پتروپالایشگاه با افزایش میزان درصد تولید محصولات پتروشیمی افزایش پیدا می‌کند. این مهم توامان با بالا رفتن هزینه سرمایه‌گذاری و کاهش نرخ بازگشت طرح است که لزوم اجرای مرحله به مرحله‌ای این طرح‌ها را نمایان می‌سازد.

منبع: پایگاه خبری بازار سرمایه ایران(سنا)